

Narsisistik Kişilik Bozukluğu ve Psikodinamik Alt Tipleri

Kenan Turan¹

Özet

Narsisistik kişilik bozukluğu, dünyada ortak kabul görmüş bir tanılama sistemi olan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nda (DSM-5) açıklanan 12 kişilik bozukluğundan birisidir. Narsisistik kişilik bozukluğunun DSM-5'teki betimsel tanımlamasından farklılıklar taşıyan psikodinamik tasvirleri de bulunmaktadır. Bu tasvirler kendi içinde de yorum farklılıkları bulunan psikodinamik yaklaşımların çeşitli alt tip narsisistik yapılanmalar tarif etmesine sebep olmuştur.

DSM ruhsal bozukluklara dair tanımlamalar yaparken betimsel bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Bu betimsel yaklaşım bireyin sahip olduğu ruhsal bozukluğun daha çok toplum tarafından gözlemlenen ve dışı vurulan bir tarifini içermektedir. Psikodinamik yaklaşımlar ise ruhsal bozuklukların altında yatan sebeplere, bireyin bu ruhsal bozukluğa neden olan çocukluk çağı yaşantılarına, iç çatışmalarına, gözlemlenenden ziyade içsel süreçlerine odaklanmaktadır.

"Narsisistik kişilik bozukluğu ve psikodinamik alt tipleri" adlı bu çalışmada literatür taraması yöntemi kullanılarak narsisistik kişilik bozukluğunun betimsel ve dinamik tanımlamaları, bu tanımlamalar arasındaki farklılıklar ve narsisistik kişilik bozukluğunun psikodinamik temelli alt türleri farklı kuram ve kuramcılarının perspektifinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede psikodinamik yaklaşımlardan Kendilik Psikolojisi, Çağdaş Nesne İlişkileri ve Masterson Yaklaşımı kuramlarının narsisistik kişilik bozukluğuna dair değerlendirmelerine yer verilmiştir. Çalışmada narsisistik kişilik bozukluğunun betimsel ve dinamik tanımlama farklılıkları, dinamik alt tiplerinin neler olduğu ve bu alt tipler arasındaki farklar vurgulanarak alana katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Narsisizm, Kişilik Bozukluğu, Psikodinamik, Betimsel, Narsisistik Kişilik Bozukluğu

Abstract

Narcissistic personality disorder is one of the 12 personality disorders described in the Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5), a widely accepted diagnostic system in the world. There are also psychodynamic descriptions of narcissistic personality disorder that differ from the descriptive definition in the DSM-5. These descriptions have caused psychodynamic approaches, which also have interpretation differences in themselves, to describe various subtypes of narcissistic structures.

DSM presents a descriptive approach while making definitions about mental disorders. This descriptive approach includes a description of the mental disorder that the individual has, which is mostly observed by the society and acted out by the individual. Psychodynamic approaches, on the other hand, focus on the underlying causes of mental disorders, the individual's childhood experiences that cause this mental disorder, internal conflicts, and internal processes rather than what is observed.

In this study called "Narcissistic personality disorder and psychodynamic subtypes", descriptive and dynamic definitions of narcissistic personality disorder, the differences between these definitions and the psychodynamic-based subtypes of narcissistic personality disorder were tried to be revealed from the perspectives of different theories and theorists by using the literature review method. In this context, the evaluations of psychodynamic approaches such as Self Psychology, Modern Object Relations and Masterson Approach on narcissistic personality disorder are included. In the study, it is aimed to contribute to the field by emphasizing the descriptive and dynamic definition differences of narcissistic personality disorder, what the dynamic subtypes are and the differences between these subtypes.

Key Words : Narcissism, Personality Disorder, Psychodynamic, Descriptive, Narcissistic Personality Disorder

1 Psikolojik Danışman, İstanbul Aydın Üniversitesi, kenanturan@stu.aydin.edu.tr

Giriş

Narsisist sözcüğünün kökeni Yunan mitolojisindeki kahramanlardan birisi olan Narkissos'a dayanmaktadır. Efsaneye göre; avcı olan Narkissos bir gün su içmek için nehir kenarında suya doğru eğildiğinde su üzerinde kendi yansımını görür ve gördüğü yansımaya âşık olur. Kendi görüntüsü karşısında büyülenen Narkissos günden güne su içmeden, yemek yemeden orada kalır ve sonunda ölür. Narsisizm sözcüğünün dilimizdeki karşılığı da efsanedeki kendine âşık olma durumuna yakın olarak; Türk Dil Kurumu sözlüğünde "özseverlik" olarak verilmiştir (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2021). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nın en güncel çevirisinde de (DSM-5) narsisizmden temel alan kişilik bozukluğu Özsever Kişilik Bozukluğu olarak ifade edilmektedir.

Narsisizm teriminin psikoloji literatüründeki ilk kullanımı psikanalitik kuramcı Havelock Ellis tarafından yapılmıştır. Ellis, 1898 yılında "Narcissuslike" terimini özellikle kadınlarda görülen ve bireyin kendisine hayranlık duygularıyla cinsel dürtülerini de yine kendi bedenine yönlendirmesi olarak açıklamıştır (Çoklar, 2014). Psikanalitik dürtü kuramının sahibi Sigmund Freud'un narsisizm kavramını ilk kez ele aldığı "Narsizm Üzerine Bir Giriş" adlı makalesinde "Narsizm terimi klinik tarihten türemiş ve Paul Nacker tarafından 1899'da, kendi bedenine genellikle cinsel bir nesnenin bedenine davranıldığı gibi davranan, yani kendi bedenine tam bir tatmin elde edene kadar bakan, onu okşayan, seven bir insanın tutumunu tanımlamak üzere seçilmiştir." denilmiştir (Freud, 1914).

Freud narsisizmi 1910 yılında ilk kullanımında "eşcinseller kendilerine benzeyen bir partner seçer ve onun aracılığıyla kendilerini cinsel nesne olarak alırlar" biçiminde ifade etmiştir (Quinodoz, 2020). Freud'un bu tanımlaması ile narsisizmi psikoseksüel gelişim kuramındaki libidinal yatırımı bireyin kendi benliğine yaptığı otoerotik evre ile libidinal yatırımı diğer bireylere (nesnelere) yapıldığı fallik dönem arasındaki bir geçiş evresine yerleştirmesi olarak değerlendirilmektedir. Otoerotik evrenin en belirgin davranışlarından birisi çocukluk çağı mastürbasyonudur. Bu davranış ile çocuk kendi bedenine yoğunlaşarak haz duygusunu bir başka nesneye gereksinim duymadan kendi kendine tatmin etmektedir.

Freud sonraki yıllarda narsisizm ile ilgili çalışmalarını geliştirerek narsisizmi birincil ve ikincil narsisizm olmak üzere ikiye ayırmıştır. Freud'a göre birincil narsisizm "çocuğun tüm libidosunu kendine yatırdığı erken bir dönem" iken, ikincil narsisizm "nesne yatırımlarından geri çekilen libidonun yeniden benlik üzerine dönmesi"dir (Quinodoz, 2020). Otto Fenichel'e göre "Primer narsisizmde obje sevgisi yerine, benlik sevgisi vardır; seconder narsisizmde ise, obje sevgisini gölgeleyen bir benlik sevgisi benlik değeri gereksinimi vardır." (Fenichel, 1945). Freud'un kuramını ortaya koyduğu yıllarda henüz "kişilik bozukluğu" kavramından söz edilmemiş, narsisizme daha çok gelişim dönemlerinde ortaya çıkan bir olgu gözüyle bakılmıştır.

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında ruhsal bozuklukların düzeyi "nevroz" ve "psikoz" şeklinde iki temel ayrıma göre belirlenmiştir. Nevrotik olarak adlandırılan bireyler gerçeklik algılarına sahip olmalarına rağmen sağlıklı bir yapılanmadan uzak semptomlarla kendilerini ortaya koymaktayken, psikotik bireylerin gerçeklik algısı ciddi biçimde bozulmuştur. Sigmund Freud'un çalıştığı hastalar incelendiğinde de bu hastaların birçoğunun nevrotik düzeyde oldukları ifade edilebilir. Zaman içerisinde yapılan çalışmalar ruhsal sorunlar yaşayan bir grubun gerçeklik algısını kaybetmiş psikotikler kadar ağır olmayan fakat nevrotikler gibi spesifik semptomlar göstermeyen fakat hayatlarını çok daha geniş kapsamlı etkileyen bir örüntü sergiledikleri görülmüştür. Nevrotik ve psikotik düzeyin arasında yer alan bu gruptaki bireylere başlarda "nevrotik karakter" denilse de günümüzde genel manada "kişilik bozukluğu" ifadesi kullanılmaktadır.

Freud narsisistik hastaların diğer bireylere dolayısıyla terapistle libidinal yatırım yapamayacağı savından hareketle aktarım ilişkisi kuramayacaklarını iddia ederek onları tedavi edilemez bireyler olarak nitelendirmiştir. Freud'a göre "narsisistik nevroz"a sahip hastalar kendi içlerine çekilme ve dış dünyadaki ilişkileri koparma eğilimi sergilemektedirler (Quinodoz, 2020). Freud'un aktarım kavramını ele alış biçimi narsisistiklerin terapistle olumlu aktarım geliştirememelerinin tedavinin önündeki engel olarak görmesine sebep olmuştur. Freud'dan sonra kuramlarını geliştiren psikodinamik temelli kuramcılar ise aktarım kavramını bir bütün olarak ele almışlar ve narsistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin de tedavi edilebileceklerine dair katkılar sunmuşlardır.

19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar klasik dürtü kuramının tarif ettiği histerik ve obsesif karaktere sahip nevrotik bireylerin analize girmelerine karşın; 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan toplumsal değişimlerin de etkisiyle birlikte; daha çok ikili ilişkilerde sorunlar yaşayan, dışarıdan nasıl algılandıkları konusunda aşırı

hassas, yakınlık ve samimiyet kurmada güçlükler çeken, kibirli bireylerin analiz süreçlerine girmeye başladıkları dikkat çekmektedir. Özellikle 2. Dünya savaşı sonrasında endüstrileşme hızının artması, aile kurumunun zayıflaması ve bireyleşmenin öne çıkması gibi etkilerle "narsisizm kültürü" adı verilen toplumsal bir yapının gelişmesinde etkili olmuştur (Lasch, 2006).

Klasik dürtü kuramının ödipal çatışma eksenli bakış açısı, 0-3 yaş döneminin gelişimsel önemine daha fazla vurgu yapan ego psikologları ve nesne ilişkileri kuramcıları tarafından kişiliğin geneline kaydırılarak "kendilik" kavramına vurgu yapılmaya başlanmıştır. Heinz Hartmann'ın 1950 yılında kendiliğin benlikten farklı bir anlama geldiğini ifade etmesi psikoterapi alanındaki devrimlerden birisidir. Hartmann'a göre; ego kavramı zihinsel aygıtın çatışmalarını ifade ederken kullanılmalıdır, kendilik ise bireyin iç yaşantılarına dair tanımlamalar yaparken kullanılması gereken farklı bir kavramdır (Hartmann, 1950). Toplumsal değişimlere gönderme yapan "narsisizm kültürü" kavramına yakın bir tasvir Heinz Kohut tarafından "trajik insan" - "suçlu insan" ayrımıyla yapılmıştır. "Suçlu insan"ın amacı nevrotik düzlemde yaşanan dürtü etkinliklerini gerçekleştirmekken, "trajik insan"ın amacı kendiliğin gerçekleştirilmesidir (Kohut, 1977). Nesne ilişkileri teorisyenlerinden Donald Winnicott da kendiliğin sağlıklı gelişiminde bebeğin ihtiyaçlarını optimal düzeyde karşılayan "kucaklayıcı çevre"nin "hakiki kendilik" gelişimini sağlayacağını, aksi durumda "sahte kendilik" gelişiminin zemininin hazırlanacağını ifade etmiştir (Winnicott, 1971). Narsisistik kişilik bozukluğunun kuramsal açılımlarını yapan H. Kohut'un "kendilik nesnesi", J. Masterson'ın "gerçek kendilik" kavramlarını Winnicott'dan esinlendikleri değerlendirilmektedir.

Freud'un geliştirmiş olduğu psikanalitik dürtü çatışma kuramından sonra kökleri bu kurama bağlı olsa da anlamlı farklılıklara sahip Ego Psikolojisi, Nesne İlişkileri Kuramı ve Kendilik Psikolojisi kuramları yaklaşık olarak 1940-1980 yılları arasında ayrı kuramlar olarak geliştirilmişlerdir. Özellikle kişilik bozukluklarının tespiti ve tedavisi bağlamında Nesne İlişkileri ve Kendilik Psikolojisi kuramları çok önemli katkılar sunmuşlardır.

Narsisistik Kişilik Bozukluğu'nun 1980 yılında DSM'nin 3. baskısına eklenmesiyle resmi olarak bir bozukluk olduğu kabul görmüştür. DSM'nin 5. baskısında aşağıdaki ölçütlerle tanımlanmaktadır:

Aşağıdakilerden beşi (ya da daha çoğu) ile belirli, erken erişkinlikte başlayan ve değişik bağlamlarda ortaya çıkan, büyülenme (düşlemlerde ya da davranışlarda), beğenilme gereksinimi ve eşduyum yapamama ile giden yaygın bir örüntü:

1. Büyüklenir (örn. Başarıları ve yeteneklerini abartır; gösterdiği başarılarla oransız bir biçimde, üstün biri olarak görülme beklentisi içindedir).
2. Sınırsız başarı, güç, zekâ, güzellik ya da yüce bir sevgi düşlemleriyle uğraşır durur.
3. "Özel ve eş, benzeri bulunmaz biri olduğuna ve ancak özel ya da üstün diğer kişilerce (ya da kurumlarca) anlaşılacağına ve ancak onlarla ilişki kurması gerektiğine inanır.
4. Çok beğenilmek ister.
5. Hak ettiği duygusu içindedir (özellikle kayırılacak bir tedavi göreceğine ya da her ne istiyorsa yapılacağına ilişkin anlamsız beklentiler içinde olma).
6. Kendi çıkarları için başkalarını kullanır (kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarından yararlanır).
7. Eşduyum yapamaz: Başkalarının duygularını ve gereksinimlerini anlamak istemez.
8. Sıklıkla başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.
9. Başkalarına saygısız davranır, kendini beğenmiş davranışlar ya da tutumlar sergiler (Birliçi, 2014).

Psikodinamik literatür incelendiğinde; Narsisistik kişilik bozukluğunun DSM'deki tasvire uyan ve en belirgin tipi olan büyülenmeci tipe en yakın tanımlama "Fallik Narsistik Karakter" ismiyle Wilhelm Reich tarafından yapılmıştır: "Tipik fallik-narsistik karakterin tavrı özgüvenli, bazen kibirli, esnek, güçlü, genelde etkileyicidir. İç mekanizma ne kadar nevrotikse, bu davranış biçimleri o kadar rahatsız edicidir; hal ve tavırlara da aynı derecede gösteriş egemendir (Reich, 1945)."

Kendilik Psikolojisi ve Narsisizm

Freud gibi Viyanalı bir psikanalist olan Heinz Kohut uzun yıllar Freud dersleri veren ve "Bay Psikanaliz" olarak anılan bir kuramcıyken 1959 yılında yayınladığı "İçe Bakış, Empati ve Akıl Sağlığı'nın Yarım Çemberi" adlı makalesi ile ayrılık sinyalleri vermeye başlamış ve yıllar içerisinde Kendilik Psikoloji kuramını ortaya koymuştur. Freud'un narsisist bireylerin karşısındaki insana libidinal yatırım yapamayacakları için tedavi edilemezler görüşüne Kohut karşı çıkarak "gereksinim aktarımı" kavramını ileri sürmüştür (Kohut, ve diğerleri, 2014). Psikodinamik literatürde yoğun tartışmalara sebep olan bu kavramı Kohut hastanın analiz sürecinde çocukluğunda karşılayamadığı insani ihtiyaçların terapist tarafından karşılanmasına dair bir süreç olarak değerlendirmiştir.

Kohut, Freud'un tümüyle patolojik olarak algıladığı birincil narsisizme doğuştan her insanda var olan fakat gelişim sürecinde optimal hayal kırıklıkları ile olgun narsisizme evrilecek bir yapı olarak bakmıştır (Kohut, 1971). Kohut'un optimal hayal kırıklığı kavramı bebeğe birincil bakım verenlerin talepleri olduğunda bebekte travma yaratmayacak bir gecikme ile bu talepleri karşılaması yani bebeğin tüm ihtiyaçlarının anında tatmin edilmemesidir. Analiz sürecinde de bebeğin annesi ile olan ilişkisi gibi zaman zaman hasta da optimal kırılmaların olması gerekmektedir. Bu kırılmalar narsisistlik bireylerin gerçekle temasını sağlamaktadır.

Kohut patolojik narsisizmin olgun narsisizme dönüşmeyerek narsisistik kişilik bozuklukların oluşumun temelinde birincil ve ikincil aynalanma eksikliklerinin olduğunu işaret etmiştir. Çocuk birincil aynalanma talebini "Ben muhteşemim beni beğen" diyerek daha çok anneye, ikincil aynalanma talebini ise "Benim babam Toyota gibi adam" diyerek babaya ifade etmektedir. Çocuğun bu ve benzeri ifadeler ile ortaya koyduğu narsisistik gereksinimlerin ebeveynleri tarafından sağlıklı biçimde karşılanması çocuk da patoloji gelişimini engellemektedir. Bu ihtiyaçların sağlıklı biçimde karşılanması ise Kohut'un iki uçlu kendilik (bipolar self) olarak tarif ettiği bir tarafta büyüklenmeci kendilik, diğer tarafta ise idealleştirilmiş ebeveyn imagosunun olduğu narsisistik yapılanmaların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Kohut, 1977). İnsanın doğum anından ölüm anına kadar ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan ötekilere gereksinim duyduğunu iddia eden Kohut patolojilerin altında yatan en temel kaygının da parçalanma kaygısı olduğunu ifade etmiştir. Parçalanma kaygılarının kendilik nesnesi olarak ifade ettiği bireyler tarafından yatıştırılmasının ve psikolojik ölüm adı verilen bu kaygının giderilmesinin sağlıklı bir birey yetiştirmedeki önemine değinmiştir (Kohut, 1984).

Kohut'un kuramında özellikle çocukluk yaşantılarında anne babası tarafından hiç görülmeyen aynalanmayan bireylerde ortaya çıkan idealleştirilmiş bir ebeveyn figürünün eksikliğinden kaynaklı zihinsel bir yatay yarıktan söz edilmektedir. Bu yatay yarığa sahip bireylerin en temel yaklaşımı hep idealleştireceği bir figür veya grup bularak mükemmelleştirdiği yapının gölgesinde yaşamak ve adeta onun bir parçası gibi hissetmektir (Özakkaş, 2020). Bu bireylerin psikodinamik yapılarından yükselen ses "Sen mükemmelsin ben de senin parçanım" şeklinde ifade edilebilir. En temel duygularının ise büyüklenmeci yapılarının ortaya çıkmasını bastırarak bir utanç duygusu olduğu değerlendirilmektedir.

Kohut psikopatoloji sınıflandırmasında birincil bozukları; psikoz, sınır durumlar, şizoid ve paranoid kişilikler, narsisistik kişilik bozukluğu ve narsisistik davranım bozukluğu olarak beşe ayırmıştır. Narsisistik kişilik bozukluğu ve narsisistik davranım bozukluğu dışındaki rahatsızlıkları analiz edilemez bulmuştur. Narsisistik kişilik bozukluğunu; esas olarak önemsiz şeylere aşırı duyarlılık, hastalık hastalığı ya da depresyon gibi kendine yönelik belirtilerle, kendiliğin geçici olarak parçalanması, güçsüzleşmesi ya da ciddi biçimde çarpıklaşması tanımlamıştır (Kohut, 1977). Narsisistik davranım bozukluğunun narsistik kişilik bozukluğundan farkı sapıklık, suç işleme ve madde bağımlılığı gibi yoğun eyleme vurmaları girerek fantezi boyutunda kalamamasıdır. Gerek fantezi gerek eyleme vurma düzeyinde Kohut'un tarif ettiği narsisistik kişilik bozukluğuna sahip bireylerin incinebilirlikleridir.

Kohut narsisistik kişilik bozukluğunun iki ayrı görünümünü; iki kutuplu kendiliğin "büyüklenmeci" tarafında yer alan "aynalanma açlığı içindeki tip" ve "idealize edilmiş ebeveyn imagosu" tarafında yer alan "ülküleştirme açlığı içindeki tip" olarak ortaya koymuştur (Kohut, 1977).

Çağdaş Nesne İlişkileri Kuramı ve Narsisizm

Melanie Klein, Ronald Fairbairn, Donald Winnicott ve Margaret Mahler gibi kuramcılar tarafından geliştirilen nesne ilişkileri kuramının çağdaş temsilcisi Otto Kernberg ortaya koymuş olduğu örgütlenme düzeyi tablosunda nevroitik düzeyden psikotik düzeye doğru toplam 16 ayrı kişilik bozukluğu olduğunu ifade etmiştir (Yeomans, Clarkin, & Kernberg, 2015). Nesne ilişkileri kuramcılarında Kernberg (1967), ilk kez "narsistik kişilik yapısı" kavramını tanıtan kişidir (Şen, 2019). Kernberg bu tabloda 2 ayrı narsistik kişilik bozukluğu tanımlamış ve yüksek düzeyli borderline örgütlenme düzeyine "narsistik kişilik bozukluğu"nu, düşük düzeyli borderline örgütlenme düzeyine ise "kötücül (malignant) narsistik bozukluğu"nu yerleştirmiştir.

Dikkat edilmesi gereken bir nokta, psikodinamik klinisyenler tarafından kişilik örgütlenmesi düzeyini belirtmek için kullanılan "borderline" teriminin, DSM'lerde kullanılan "borderline" teriminden farklı olduğudur; bu terimin DSM'lerdeki kullanımı, borderline kişilik örgütlenmesinin spesifik bir varyantı olan borderline kişilik bozukluğunu tanımlamaktadır (Lingiardi & McWilliams, 2020).

Kernberg'ün kötücül olarak tanımlamış olduğu narsistik bozukluğa sahip bireylerin işlevsellik düzeylerinin oldukça düşük olduğu ve antisosyal kişilik bozukluğuna yakın yoğun öfke duygularının olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple tedavi olma ihtimalleri yüksek düzey borderline örgütlenmede yer verilen ve işlevselliği daha iyi olan "narsistik kişilik bozukluğu"na göre oldukça düşük ve çok daha uzun süreli psikoterapi gereksinimi olduğu ayrımı yapılmaktadır. Kernberg kötücül narsistik kişilik bozukluğunun antisosyal kişilik bozukluğundan ayrımını ise şu şekilde yapmaktadır:

"Tipik narsistik kişilik bozukluğuna ek olarak, toplum karşısı davranışlar, ben ile bağdaşmış sadizm veya yerleşik bir karakterolojik saldırganlığın yanı sıra paranoid bir yönelimin bulunduğu bu hastalar, gerçek toplum karşısı kişiliğin tersine, diğer insanlar için endişe duyma veya suçluluk hissetme ve sadakat gösterme kapasitelerini tümüyle yitirmişlerdir." (Kernberg, 1992).

Kernberg'ün yukarıdaki ifadesinden kötücül narsistlerin antisosyallerde olduğu gibi vicdan duygusu ve empati yeteneğini tümüyle kaybetmedikleri anlaşılmaktadır. Kernberg narsistik hastalar için esas konunun ise terapistle bağımlı olabilme kapasitelerinin yetersizliği olduğunu, çünkü böylesi bir bağımlılığın narsistler için aşağılayıcı olarak deneyimlendiğini ifade etmektedir (Kernberg, 2012). Kernberg tanımladığı her iki narsistik kişilik bozukluğuna da borderline örgütlenme içerisinde yer vermiştir. Kişilik bozukluğunun altında yatan iki temel etmenin ise kimlik dağınıklığı ve ilkel bir savunma mekanizması olan bölme olduğunu ifade etmiştir (Palombo, Bendicson, & Koch, 2018).

Kernberg narsistlerin alışılmadık düzeyde kendilerinden söz eden, başkaları tarafından seilmeye ve hayranlık duyulmaya büyük bir ihtiyaç duyan, duygusal hayatları sığ, pek eşduyumu hissedemeyen kimseler olduklarını ifade etmiştir (Kernberg, 2019). Kernberg'ün tanımladığı narsistik yapılar aşağılansa dahi büyükmeciliklerini savunmaya devam etmektedirler. Kohut'un vurguladığı incinebilirlik (vulnerability) kavramı Kernberg'ün kuramında o kadar büyük yer tutmamaktadır (Kardaş, 2017). Kernberg ayrıca Kohut'u insan doğasındaki saldırganlığa önem vermemesi sebebiyle eleştirmiş ve narsist patolojiye sahip hastaların öfke duygularının seanslarda ortaya çıkartılmasının önemine vurgu yapmıştır.

Masterson Yaklaşımı ve Narsisizm

Terk depresyonu kuramını geliştiren James Masterson bireyin ruhsal yapısının genetik, çevre ve kaderden etkilendiğini ortaya koymuş lakin kuramında en büyük payı 0-3 yaş arasında bebeğin ebeveynleri ile olan ilişkisine vermiştir. 0-3 yaş gelişim döneminin evreler halinde açıklanması noktasında Margaret Mahler'in ayrılma-bireyleştirme kuramı özellikle borderline ve narsistik patolojilerin açıklanması için teorik bir temellendirme sağlamıştır (Mahler, Pine, & Bergman, 1975). 1960'lı yıllarda ruhsal sorunlar yaşayan ergenlerin yatırılarak tedavi edildiği bir klinikte çalışan Masterson ergenlerin ortaya koyduğu ve eyleme vurma olarak nitelendirdiği saldırganlık, alkol-madde kullanımı, kural tanımazlık vb. davranış şekillerinin nesne ilişkileri kuramcısı Margaret Mahler'in bebeğin 15-22 aylar arasındaki yeniden yakınlaşma evresindeki duraklamadan kaynaklandığını iddia etmiştir. Masterson bu iddiasını uzun yıllar yaptığı ergen araştırmaları ile desteklemiş ve Mahler'in tanımladığı yeniden yakınlaşma evresinde yaşanan duraklamanın borderline kişilik bozukluğunun gelişmesine sebep olduğunu ortaya koymuştur (Masterson, 2016).

Masterson daha sonra John Bowlby, Mary Ainsworth, Ronald Fairbairn, Harry Guntrip ve Ralph Klein'in çalışmalarından da etkilenecek kuramını narsisistik ve şizoid kişilik bozukluklarının da açıklanması ve tedavi edilmesi yönünde geliştirmiştir. Ayrıca bağlanma kuramı ile tanımlanan güvensiz bağlanma biçimlerinin (kaçınmacı, ikircikli ve dağınık) de patolojinin oluşmasını da etken olduğunu kuramına eklemiştir (Masterson, 2013)

Masterson, kendi çalışmaları ve Heinz Kohut'un narsisizmi açıklarken temel aldığı iki uçlu kendilik (bipolar self) çalışmasından yararlanarak 3 ayrı narsisistik alt tip tanımlamıştır (Masterson & Lieberman, 2017). Masterson narsisistik kişilik patolojisine sahip bireylerin Mahler'in tanımladığı yeniden yakınlaşma alt evresinden önceki 10-15. aylar arasındaki uygulama alt evresinde durakladıklarını ve borderline kişilik bozukluğundan daha ağır tablolar olduklarını iddia etmiştir.

Masterson borderline kişilik bozukluğunda kullanılan yüzleştirme tekniğinin narsisistik kişilik bozukluğunda kullanılmasının hastanın terapi sürecini bırakmasına sebep olacağını bunun yerine "narsisistik incinebilirliğin aynalanarak yorulanması" adını verdiği tekniğin kullanılması gerektiğini savunmuştur (Özakkaş, 2012). Kernberg'in ekip arkadaşları da narsisti yüzleştirmenin oldukça riskli olduğunu, dolambaçlı yollardan yüzleştirmeye çalıştıklarını sözlü olarak ifade ederler (Çorak, 2018). Masterson Teşhirci, Gizli ve Değersizleştirici olmak üzere üç ayrı narsisistik alt tipten söz etmiştir:

a. Teşhirci narsisistik kişilik bozukluğu:

Çocukluk yaşantılarında anne ve babanın kendi büyülenme ihtiyaçlarını çocuk üzerinden sağlamaya çalışan ve sahte de olsa hep mükemmel olduğuna dair yüceltmelerle yetişen bireylerde gelişen alt tiptir. Kendi gerçekleştirmediği idealleri çocuklarını nesneleştirerek gidermeye çalışan anne baba profillerinin idealleştirdiği ve gerçekçi bir bakış açısıyla sağlıklı tepkiler verilmeden, hep hayran olunacak bir birey gibi yetişen bireyler, olumlu yanlarını (çocukluğunda anne babasının yaptığı gibi) hayran olunmak için teşhir etmektedirler.

b. Gizli Narsisistik Kişilik Bozukluğu:

Anne ve babaları tarafından onaylanma, uygun düzeyde yüceltilme, özgüvenlerinin desteklenmesi gibi ihtiyaçların karşılanmadığı bireyler aşırı tevazu geliştirerek anne ve babayı idealleştirmekte ve yetişkinliklerinde de çocukluklarında idealleştirdiği anne baba figürlerinin yerine yine idealleştirebilecekleri kimseler aramaktadırlar. Teşhirci tipe göre duygularına daha iyi temas etmelerine rağmen hep başka bireylerin ya da grupların gölgesinde onların "mükemmelliklerinden" pay alarak yaşamaktadırlar.

c. Değersizleştirici narsisistik kişilik bozukluğu:

Daha çok çocukluk yaşantılarında şiddete maruz kalma, aşağılanma, ruhsal ihtiyaçların karşılanmaması ve travmatik deneyimler sebebiyle yaşanan içsel değersizlik duygularını savunma geliştirerek sürekli ötekileri değersizleştirerek telafi etmeye çalışan bireylerdir.

Tartışma

DSM'nin ortaya koyduğu tanı kriterlerinin daha çok betimsel bir tasvir içerdiği, bu tasvirin de ağırlıklı olarak narsisistik kişilik bozukluğunun büyülenmecisi yapısını tarif ettiği, psikodinamik kuramların ise birden fazla narsisistik alt tip tanımladığı ve tanımlanan alt tiplerin daha çok incinebilirlik, kırılabilirlik ve hak edilmişlik özelliklerini vurguladığı değerlendirilmektedir.

Kernberg, Kohut'tan farklı olarak insan doğasına daha kötümser bir açıdan yaklaşmıştır. Kernberg insanın doğuştan saldırganlık ile dünyaya geldiğini ve Freud'a benzer biçimde erken dönem yaşantılarının da olumsuz etkileriyle saplanma yaşadığını, Kohut ise genetik mirastan ziyade erken dönemde yaşanan aynalanma eksikliklerinin bir duraklamaya sebep olduğunu savunmuştur. Kernberg narsisistik patolojilere sahip kişilerin büyülenme, empati kuramama ve hep kendilerini merkeze alma edimlerini ön plana çıkarırken, Kohut ise kırılabilirlik, alınganlık, boşluk duygusu ve tek zihnilik olarak ifade ettiği ötekinin zihninden bakamama edimlerini vurgulamıştır. Masterson'ın bakış açısı kuramsal temelde Kohut'a daha yakinken terapi süreçlerinde Kohut kadar destekleyici bir yaklaşım yerine psikanalizin temel kavramlarından nötraliyenin korunmasının gerekli olduğunu savunmuştur.

Narsisistik kişilik bozukluklarının gelişim süreçleri, alt tipleri ve terapi süreçlerinin nasıl yapılandırılması gerektiği konusunda farklılıkları olsa da her üç kuramın temsilcisi de ebeveyn-çocuk ilişkisindeki sağlıklı yapıların önemine vurgu yapmışlardır. Kuramcılar tarafından ortaya konulan alt tiplerin birbirilerine olan benzerlikleri nedeniyle karmaşasının önüne geçebilmek için; narsisistik kişilik bozukluğunda büyüklenmeci, gizli ve kötücül tip olmak üzere üç ayrı formun olduğu literatürde kabul gören bir yaklaşım haline gelmiştir.

Arnold Cooper tarafından 1988 yılında "narsisist-mazoşist karakter" (Akhtar, Acının Kaynakları, 2014) olarak adlandırılan ve büyüklenmeci tipin kibirli, teşhirci, her şeyi kendisine hak gören, aşağılayıcı tavırlarının zıttı özelliklere sahip ve adeta çektiği acılarla "haksızlık koleksiyoncusu" (Bergler, 1949) gibi yaşayan narsisistik bir yapılanmanın olduğu da görülmektedir. Mütevazı özelliklerini sergileyen, derinlerdeki kibir duygusunu aşırı tevazu ile bastırmaya çalışan bu yapının da gizli tipin farklı bir görünümü olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Narsisistik kişilik bozukluğunun her üç alt tipinin de iç dünyalarındaki meselelerin aynı olduğu fakat bu meseleleri farklı yollarla telafi etmeye çalıştıkları değerlendirilmektedir. En görünür alt tip olan büyüklenmeci narsistik yapıya sahip bireylerin daha çok kibirlenerek, gösteriş yaparak ve ihtişam toplayarak, gizli alt tipin utanç duygusu ile kendisini ortaya koymadan pasif kalarak ve idealleştirdikleri figürlerin gölgelerinden yararlanarak, kötücül tipin ise sadistik eyleme vurmalar ve iç dünyalarındaki kötü duyguları nesnelere değersizleştirerek karşı tarafa yükleyerek kendiliklerindeki hasarı (görünürde) onarmaya çabaladıkları anlaşılmaktadır. Farklı görünüşleriyle tüm narsisistik kişilerin ortak olan yönü ise, içsel bir yetersizlik, utanç, zayıflık, aşağı olma duygusu ve/veya korkusudur (Cooper, 1984).

Literatür incelendiğinde narsisistik kişilik bozukluğunun 3 ayrı alt tipi için (Kohut, Kernberg ve Masterson dışında) farklı tabirler kullanıldığı görülmektedir. Büyüklenmeci alt tip için; W. Reich (1945) "Fallik Narsistik Karakter", B. Bursten (1973) "Fallik", W. Meissner (1979) "Nobel Ödüllü", H. Rosenfeld (1987) "Kalın Derili", O. Gabbard (1989) "Bihaber", P. Wink (1991) ve A. L. Pincus ve meslektaşları (2014) "Büyüklenmeci", Russ ve meslektaşları (2008) "Yüksek İşlevli/Teşhirci" ve S. Akhtar (2009) "Açık" tanımlarını kullanmışlardır.

Gizli alt tip için; B. Bursten (1973) "Arzulayan", W. Meissner (1979) "Muhtaç", H. Rosenfeld (1987) "İnce Derili", A. Cooper (1988) "Mazoşist", O. Gabbard (1989) "Aşırı Uyanık", P. Wink (1991) ve E. Russ ve meslektaşları (2008) ve A. L. Pincus ve meslektaşları (2014) "Kırılgan", W. Hunt (1995) "Çekingen" ve S. Akhtar (2009) "Utangaç" tanımlarını kullanmışlardır.

Kötücül alt tip için; B. Bursten (1973) "Manipülatif", W. Meissner (1979) "Manipüle Edici/Psikopatik" ve Russ ve meslektaşları (2008) "Büyüklenmeci/Kötücül" tanımlarını kullanmışlardır. Aşağıdaki tabloda her üç alt tipe dair tanımlamalara yer verilmiştir.

Tablo 1. Narsisistik Kişilik Bozukluğu'nun Psikodinamik Alt Tip Tanımlamaları

Kuramcı(lar)	1. Alt Tip	2. Alt Tip	3. Alt Tip
Kohut	Aynalanma Açlığı Çeken	Ülküleştirme Açlığı Çeken	Narsisistik Davranım Bozukluğu
Kernberg	Patolojik Narsisizm		Kötücül
Masterson	Teşhirci	Gizli - Kapalı	Değersizleştirici
Cooper		Mazoşist	
Akhtar	Açık	Utangaç	
Gabbard	Bihaber	Aşırı Uyanık	
Rosenfeld	Kalın Derili (Vurdumduymaz)	İnce Derili (Alıngan)	
Hunt		Çekingen	
Reich	Fallik		
Pincus-Cain-Wright	Büyüklenmeci	Kırılgan	
Russ-Shedler-Bradley-Westen	Yüksek İşlevli/Teşhirci	Kırılgan	Büyüklenmeci/Kötücül
Bursten	Fallik	Arzulayan	Manipülatif
Meissner	Nobel Ödüllü	Muhtaç	Manipüle Edici/Psikopatik
Wink	Büyüklenmeci	Kırılgan	

DSM'nin betimsel tanımlamasındaki tasvirin daha çok büyüklenmeci narsisistik yapıları ortaya koyduğu fakat gizli ve kötücül narsisistik yapıları anlatmakta yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın DSM'nin betimleyici dilindeki narsisistik yapılardan daha farklı biçimde davranış kalıpları ile kendisini gösteren narsisistik alt tiplerin de olduğu ve yapılacak değerlendirmeler de psikodinamik kuramların ortaya koyduğu yapıların da dikkate alınması anlamında alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akhtar, S. (2009). *Comprehensive Dictionary of Psychoanalysis*. London: Karnac.
- Akhtar, S. (2014). *Acının Kaynakları*. (E. O. Gezmiş, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bergler, E. (1949). *The Basic Neurosis*. New York: Harper & Brothers.
- Birliçi, A. P. (2014). *DSM-5 Tanı Ölçütleri*. (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: HYB Yayıncılık.
- Bursten, B. (1973). Some narcissistic personality types. *International Journal of Psychoanalysis*, (54), 287-300.
- Cooper, A. M. (1988). The narcissistic-masochistic character. In R. A. Glick & D. I. Meyers (Eds.), *Masochism: Current psychoanalytic perspectives*. *Analytic Press, Inc.*, 117-138.
- Çoklar, I. (2014). *Kişilik Özellikleri İle Bağımlama Eğilimi Arasındaki İlişkinin İntikam Güdüsü ve Adalet Duyarlılık Temelinde İncelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı.
- Çorak, A. (2018). Oda Dışından Narsisist. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 221-232.
- Fenichel, O. (1945). *The Psychoanalytic Theory of Neurosis*. New York - London: W.W. Norton & Company.
- Freud, S. (1914). *Narsizm Üzerine ve Schreber Vakası* (7 b.). (S. M. Tuna, Dü., B. Büyükkal, & S. M. Tura, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Gabbard, G. O. (1989). Two Subtypes of Narcissistic Personality Disorder. *Bulletin of Menninger Clinic*, 53, 527-532.
- Hartmann, H. (1950). Comments on the Psychoanalytic Theory of the Ego. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 5(1), 74-96.
- Hunt, W. (1995). The Diffident Narcissistic: A Character Type Illustrated in the Beast in the. *International Journal of Psychoanalysis*, 1257-1267.
- Kardaş, S. (2017). *Sanal Kimlik ve Spiritüel İyi Oluşun Üniversite Öğrencilerinin Narsistik Eğilimlerini Yordayıcılığı*. İstanbul: Mar-

- mara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı.
- Kernberg, O. (2012). *Aşk ve Saldırganlığın Ayrılmaz Doğası*. (T. Özakkaş, Dü., & A. Coşkun, Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Kernberg, O. (2019). *Sapıklıklarda ve Kişilik Bozukluklarında Saldırganlık* (4 b.). (S. M. Tura, Dü., & M. B. Büyükkal, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kernberg, O. (2019). *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm* (5 b.). (S. M. Tura, Dü., & M. Atakay, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kohut, H. (1971). *Kendiliğin Çözümlemesi* (4 b.). (S. M. Tura, Dü., C. Atbaşoğlu, B. Büyükkal, & C. İşcan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kohut, H. (1977). *Kendiliğin Yeniden Yapılanması* (4 b.). (S. M. Tura, Dü., & O. Cebeci, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Kohut, H. (1984). *Psikanaliz Nasıl Sağaltır* (2 b.). (T. Özakkaş, Dü., & F. B. Helvacioğlu, Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Kohut, H., Basch, M. F., Erten, Y., Gill, M., Grotstein, J., & Miller, J. (2014). *Psikanalizin Öteki Yüzü: Heinz Kohut*. (İ. Anlı, G. Budan, E. Kalem, P. Koçak, S. Meskill, N. Mitrani, . . . Ö. Terbaş, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Lasch, C. (2006). *Narsisizm Kültürü*. (Ü. H. Yolsal, & S. Öztürk, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Lingiardi, V., & McWilliams, N. (2020). *Psikodinamik Tanı Kılavuzu*. (T. Özakkaş, Dü., M. Benveniste, & M. Ark, Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Mahler, M. S., Pine, F., & Bergman, A. (1975). *İnsan Yavrusunun Psikolojik Doğumu* (3 b.). (S. M. Tura, Dü., & A. N. Babaoğlu, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Masterson, J. F. (2013). *Bağlanma Kuramı ve Nörobiyolojik Kendilik Gelişimi Açısından Kişilik Bozuklukları*. (T. Özakkaş, A. Çorak, Dü., & H. Şentürk, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Masterson, J. F. (2016). *Narsistik ve Borderline Kişilik Bozuklukları* (2 b.). (T. Özakkaş, Dü., & B. Açıl, Çev.) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Masterson, J. F., & Lieberman, A. (2017). *Terapistler İçin Kişilik Bozuklukları Rehberi* (2 b.). (T. Özakkaş, Dü., & M. Benveniste, Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Özakkaş, T. (2012). *Masterson Yaklaşımına Genel Bakış*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Özakkaş, T. (2020). *Kohut'u Anlamak İçin Kendilik Çözümlemesinin Şerhi*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Palombo, J., Bendicse, H., & Koch, B. (2018). *Psikanalitik Gelişim Teorileri Rehberi* (1 b.). (T. Özakkaş, Dü., & F. B. Helvacioğlu, Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Quinodoz, J.-M. (2020). *Freud'u Okumak*. (A. G. Küey, Dü., B. Kolbay, & Ö. Soysal, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Reich, W. (1945). *Karakter Analizi*. (L. Uslu, Çev.) İstanbul: Cem Yayınevi.
- Rosenfeld, H. (1987). *Impasse and Interpretation: Therapeutic and Anti-Therapeutic Factors in the Psychoanalytic Treatment of Psychotic, Borderline, and Neurotic Patients*. London: Published In Association With The Institute Of Psychoanalysis.
- Şen, G. (2019). *Narsistik Örgütler ve Zorlayıcı Kişilerarası Deneyimlere Verilen Tepkiler: Bilişsel Kişilerarası Kuram Çerçevesinde Üniversite Öğrencileri Örneğinde Bir İnceleme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana-bilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. (2021, 01 15). Türk Dil Kurumu Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Winnicott, D. W. (1971). *Oyun ve Gerçeklik* (4 b.). (S. M. Tura, Dü., & T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Yeomans, F. E., Clarkin, J., & Kernberg, O. (2016). *Borderline Kişilik Bozukluğu İçin Aktarım Odaklı Psikoterapi*. (T. Özakkaş, Dü., & M. Kamer, Çev.) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.